

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดี อาญา ในชั้นก่อนฟ้องตามกฎหมายไทยและกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึง และการใช้มาตรการทางกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยและประเทศนิวซีแลนด์ ว่ามีหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการอย่างไร รวมทั้งการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนว่าใช้กับคดีประเภทใด หรือมีข้อจำกัดในการใช้อย่างไร

3.1 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีของประเทศไทย

3.1.1 วัตถุประสงค์การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อนมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนามาเป็นการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไขมิให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้านวินัย เท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมกับคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมด้วย¹

วิธีที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งประเทศไทยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มของต่างประเทศมาปรับใช้และ โดยที่สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้ออาทรจึงมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามารับผิดชอบด้วย

¹ ธนภมล สูญทุกข์. (2553). การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุรนารี. หน้า 77-78.

เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงเรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative Justice หรือการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะในกรณีของ คຸ່ມครอบครัวและเยาวชน

อาจกล่าวได้ว่ากรณีพิพาทและคຸ່ມครอบครัวและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมเป็นหน่วยงานแรกในประเทศไทยที่ได้เริ่มนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 อันเนื่องมาจากความจำเป็นที่ว่าเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเน้นที่การลงโทษ และให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดมากกว่าผู้เสียหาย มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น เพราะมุ่งเน้นในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการนำตัวเด็กเข้าไปในสถานแรกรับเพื่อฝึกอบรม เน้นการลงโทษเพื่อให้หลบจำ ปัญหาที่ตามมาคือการแออัดยัดเยียดของเด็กในสถานแรกรับ หรือสถานฝึกอบรม การดูแลเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงทำให้การขัดเกลาเป็นไปได้ยาก จึงมีการนำมาตรการทางเลือกอื่นเข้ามาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อหันเหคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้ ซึ่งเป็นการดีกว่าที่จะนำตัวเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลัก และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางอาญาที่เป็นทางการหรือเต็มรูปแบบแล้วมีหลายประการ ดังนี้คือ²

1) ในส่วนตัวเด็กและเยาวชนหากต้องถูกศาลพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดนั้น สภาพจิตใจของเด็กจะเปลี่ยนไป บางส่วนอาจจะหมดความภาคภูมิใจในตนเองบอกว่าตนเป็นผู้ต้องหา และเมื่อถูกสังคมนับถือหลัก ไล่ออกจากสังคม แนวทางการใช้ชีวิตปกติก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ขาดศักยภาพในความเป็นตัวของตนเองในการพัฒนาและสังคมสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ในที่สุดอาจจะมีการพัฒนาในทางตรงข้าม คือ กลับไปประกอบอาชญากรรม

2) ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การถูกดำเนินคดีอาญาทำให้บุคคลขาดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังดำเนินตามปกติของตน กลับต้องมีภาวะชะงักงันที่ขาดเสรีภาพ ต้องอยู่ในสถานพินิจ และคຸ່ມครอบครัวและเยาวชน ทำให้ไม่มีโอกาสในการศึกษาหรือหางานตามปกติ ขาดกลุ่มเพื่อนที่เคยดำเนินชีวิตร่วมกัน

² พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 77-78.

ในวัยเรียน แม้ภายหลังพ้นโทษ และได้มีโอกาสได้กลับไปศึกษา อาจจะมีความอับอายเพื่อน ขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่อาจดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

3) ผลกระทบต่ออนาคตอันเป็นตราบาปของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเมื่อมีประวัติว่า ถูกลงโทษหรือกระทำความผิด สังคมไทย และบุคคลทั่วไปยังมีทัศนคติว่า เด็กและเยาวชนมีมลทินมัวหมองไม่สมควรที่จะได้มีโอกาสศึกษาต่อในสถาบัน ของรัฐบาลบางแห่ง เช่น หน่วยงานของทหารและตำรวจ การที่หน่วยงานของรัฐยังปิดกั้น โอกาสของเด็กและเยาวชนถือว่าวิธีการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่นำเด็กไปสู่ระบบการลงโทษได้ประทับตราบาปแก่เด็กและเยาวชน ทั้งๆ ที่บางความผิดของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษเข้าอยู่ในสถานพินิจให้เป็นตราบาปต่ออนาคต

4) สิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำ ความผิดอาญาเด็กและเยาวชนพึงได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญา สากลว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเหตุผลที่ว่า เด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการพิทักษ์และดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 (1) รัฐสภายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือถูกถือว่า ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็กและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทสร้างสรรค์ของเด็กและสังคม และตามกฎแห่งกรุงปักกิ่งได้วางหลักไว้ในข้อ 17 เรื่องหลักชี้้นำในการพิจารณาดีและวางข้อกำหนด โดยแสดงให้เห็นว่าการลงโทษอย่างเข้มงวดเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดควรคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตของเด็กและเยาวชนเสมอ รวมถึงการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นที่มีให้มากที่สุด และพัฒนาการใช้หนทางอื่นที่แปลกใหม่ หลีกเลี่ยงการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน

กรณีที่ไม่มีความหนทางป้องกันสังคมแบบอื่นที่เหมาะสม การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิดควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น รวมถึงการจะต้องมีความรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติของบุตร เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม จึงไม่ควรแยกเด็กออกจากบิดามารดาหรือหากจะแยกออกจากบิดามารดาก็ควรเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

จากสภาพดังกล่าวนี้เองจึงคิดหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำมาปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับผู้เสียหายด้วย ด้วยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยที่กระบวนการดังกล่าว ถือว่าได้ผลมากกว่ากระบวนการยุติธรรม

ทางปกติ เพราะสภาพสังคมไทยมีลักษณะของการให้อภัย การเอื้ออาทร และการประนีประนอมอยู่
 มาก และการประชุม กลุ่มครอบครัวก็เป็นลักษณะของการไกล่เกลี่ยที่เป็นลักษณะของการตกลงเพื่อ
 ผ่อนปรนให้แกกัน ซึ่งในอนาคตการระงับข้อพิพาท โดยมากก็จะเป็นไปในรูปแบบของการไกล่
 เกลี่ยของบุคคลที่ได้รับการยอมรับของชุมชน ถือเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุก
 คนได้เรียนรู้ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นทางเลือกที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้
 รับผิดชอบในการกระทำของตนและเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวญาติพี่น้องที่จะ
 เข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา เด็กและเยาวชนจะถูกลงโทษด้วยโทษที่กำหนดโดยครอบครัวของเขา
 โดยเฉพาะกระบวนการดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ ในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่เป็นการดึง
 ครอบครัวของเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับภาระในการแก้ปัญหาบุตรหลานของตน และเป็นการ
 การเพิ่มบทบาทของชุมชนและสถาบันของรัฐลง และเพื่อสร้างความเคารพในบุคคลอื่น

โดยประเทศไทยนำมาใช้โดยผ่านมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86 แห่ง
 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
 เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
 ปกติ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะ
 ลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิถีการพัฒนาชีวิตเด็ก
 ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
 และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ในกรณี
 เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา
 การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หาก
 ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง
 ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไข
 บำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา

3.1.2 หลักเกณฑ์ เงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะสามารถเข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการ
 ดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติได้จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้³

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุก
 ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษา
 ถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2) ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

3) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น

4) ผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาว่าคดีเข้าเงื่อนไขที่กำหนดแล้ว จะต้องนำเสนอ ต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการตรวจสอบแผนแล้วเกิดความสงสัย สามารถสอบถามจาก ผู้อำนวยการสถานพินิจได้ ถ้าไม่เห็นชอบสั่งให้แก้ไขใหม่ได้ หรือสั่งดำเนินการต่อไป ให้ ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความ ยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ากระบวนการ จัดทำแผนไม่ชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร โดยศาลต้องสั่งภายใน 30 วัน นับตั้งแต่ รับรายงาน

ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผน จะถูกกำหนดโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ ได้แก่ เด็ก หรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ถ้าหาก เห็นสมควรจะเชิญผู้แทนชุมชนหรือผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือพนักงานอัยการเข้าร่วม พิจารณาทำแผนก็ได้แต่ต้องให้เสร็จภายใน 30 วัน นับแต่เด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือ เยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์ สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหาก จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ เช่น กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความ เสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือ กำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก หรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี⁴ โดยแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 87.

⁵ นิธิธร ศรีบุตร. (2553). *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้บริหาร สถานศึกษา เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา และสภาเด็กและเยาวชน.* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://coj.go.th/nstjc/userfiles/file/mml.ppt>. [2555, มิถุนายน 13].

- 1) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม
- 2) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับคนเป็นพลเมืองดีและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 3) เพื่อบรรเทาทดแทนหรือชดเชยเยียวยาหรือฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสียหายให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 4) เพื่อให้ชุมชนหรือสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและเพื่อสร้างหลักประกันแก่ชุมชนหรือสังคมให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนหรือสังคม

หากมีการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามแผน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานต่อพนักงานอัยการให้ทราบ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป หากเด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานพนักงานอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องถือว่าเป็นที่สุด สิทธิภาคีอาญาไม่ฟ้องเป็นอันระงับไปโดยไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเป็นคดีแพ่ง จากนั้นผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานให้ศาลทราบ⁶ ในระหว่างที่มีการจัดทำและปฏิบัติตามแผนนั้น พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนต้องตรวจสอบปากคำทุกฝ่าย⁷

3.1.3 ขั้นตอนและวิธีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

3.1.3.1 ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี

กรณีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 ประกอบมาตรา 87, 88 และ 89 เป็นกรณีหันเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรมก่อนการฟ้องคดี โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ฯลฯ⁸ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าพนักงานที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เจ้าพนักงานจะต้องทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ⁹ และพนักงานสอบสวนแจ้งการจับกุมนั้น ไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กและเยาวชนนั้นอยู่ในเขต

⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 88.

⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 89.

⁸ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา. ฉบับปรับปรุงแก้ไข ลงวันที่ 5 ม.ค. พ.ศ. 2555. หน้า 4.

⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 69.

อำนาจ¹⁰ รวมไปถึงบิดามารดาผู้ปกครองที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย เว้นแต่คดีที่ได้เปรียบเทียบปรับ¹¹

2) เมื่อพนักงานสอบสวนรับตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาถูกเรียกมา ส่งตัว เข้าหา ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบถามในเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อที่อยู่สถานที่เกิดและอาชีพตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา แล้วแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ และแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง¹²

3) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ¹³

4) พนักงานสอบสวนจะต้องรีบดำเนินการสอบสวนโดยเร็วและส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายใน 30 วัน นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน¹⁴ และหากเวลาที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่เด็กหรือเยาวชน ถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ การสอบสวนต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำด้วย¹⁵

5) เมื่อสถานพินิจรับหนังสือแจ้งดำเนินคดี จากเจ้าพนักงานที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด (แจ้งการจับกุม, แจ้งข้อกล่าวหา/แจ้งการดำเนินคดี, มอบตัว) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบลงเลขคดีและลงทะเบียนรับตัวเด็กและเยาวชนนั้น แล้วจัดทำปกสำนวนส่งให้หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีพร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศ

6) หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีรับสำนวนแล้วพิจารณาจ่ายสำนวนลงบัญชีในสมุดทะเบียนคดีอัญญา พร้อมทั้งลงระบบสารสนเทศ

7) พนักงานคุมประพฤติดำเนินการจัดทำแบบประเมินการรับตัวเด็กหรือเยาวชนและแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น (R/N) เมื่อปรากฏผลการจำแนกว่าเด็กหรือเยาวชนมีความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

¹⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 70.

¹¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 72.

¹² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 70.

¹³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 72.

¹⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 78.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 134.

8) พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86

9) พนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษ ตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกต่อการกระทำผิดและยินยอมให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู¹⁶

10) ผู้อำนวยการสถานพินิจ เมื่อพิจารณาถึงเหตุต่างๆ เช่น (1) อายุ (2) ประวัติความประพฤติ (3) สถิติปัญหา การศึกษาอบรม (4) สภาพร่างกาย จิตใจ (5) อาชีพ ฐานะ และสาเหตุแห่งการกระทำผิด เป็นต้น แล้วพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นพลเมืองดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว¹⁷

11) ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นชอบให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อขอการสอบปากคำหรือการดำเนินการใดๆ¹⁸ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนและให้ส่งเรื่องดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

12) ในการทำแผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและจากเด็กหรือเยาวชนด้วย

13) การทำแผนดังกล่าวต้องทำให้เสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำผิด แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว (1) อาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน (2) กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ (3) กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย (4) กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกิน 30 ชั่วโมง หรือ (5) กำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้¹⁹

14) แผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน เพื่อบรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนหรือสังคม

15) ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว ให้ส่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้ง

¹⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. อ้างแล้ว. หน้า 1.

¹⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

¹⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 89.

¹⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 87.

คำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบ แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนดังกล่าว ให้มีการดำเนินการตามแผนนั้นทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ

16) กรณีจัดทำแผนดังกล่าว ปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรภายใน 30 วันนับแต่วันได้รับรายงาน²⁰

17) กรณีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

19) กรณีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบ ให้มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น คำสั่งไม่ฟ้องคดีนี้ให้เป็นที่สุด และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ²¹

3.1.3.2 ขั้นตอนชั้นพิจารณา

ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและมีการฟ้องต่อศาลแล้วหาก เป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 20 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมาก่อน ยกเว้นแต่เป็นโทษที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อผู้เสียหายให้ความยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน และพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร ศาลสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นหลังฟ้องได้ มีขั้นตอนดังนี้²²

1) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดสำนึกในการกระทำและสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ และผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้เยียวยาพอสมควร

2) ศาลมีคำสั่งให้ตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจหรือนุคคลที่ศาลเห็นสมควรให้จัดทำแผนบำบัด แก้ไขและฟื้นฟูแล้วเสนอศาลภายใน 30 วัน ถ้าหากศาลเห็นชอบก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี ถ้าหากศาลไม่เห็นชอบก็จะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป

3) ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือนุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานในการประชุม นุคคลที่สามารถเข้าร่วมประชุมได้คือ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชนหรือผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพนักงานอัยการ²³

²⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

²¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 88.

²² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 90.

²³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 91.

4) หากเด็กและเยาวชนที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติหรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือนุคคลที่ศาลมีคำสั่งจัดการแก้ไขแผนแล้วรายงานให้ศาลทราบ เพื่อศาลจะได้สั่งตามที่เห็นสมควร หรือมีคำสั่งให้พิจารณาคดีต่อไป

5) หากเด็กและเยาวชนที่ปฏิบัติตามแผนนั้นได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือนุคคลที่ศาลมีคำสั่งรายงานต่อศาล หากศาลเห็นชอบให้จำหน่ายคดี แต่ต้องส่งเรื่องของกลางด้วย สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไปแต่ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก²⁴

6) พยานหลักฐานต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุมจัดแผนนั้นไม่อาจใช้อ้างในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลได้²⁵

3.1.4 การใช้มาตรการพิเศษโดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

3.1.4.1 ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1) ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง นุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือนุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอ

2) ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

3) ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่

- พนักงานคุมประพฤติ
- นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์
- พนักงานอัยการ
- ผู้อำนวยการสถานพินิจ

4) บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมตามที่ผู้อำนวยการเห็นสมควร เช่น ผู้นำชุมชน ครู นายจ้าง

3.1.4.2 วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

หลังจากที่พนักงานคุมประพฤติพิจารณาเห็นว่า กระกระทำของเด็กและเยาวชนเข้าหลักเกณฑ์ เงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี จะต้องดำเนินการดังนี้²⁶

²⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 92.

²⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 93.

²⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. อ้างแล้ว. หน้า 2-4.

1) พนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษ ตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกต่อการกระทำผิดและยินยอมให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

2) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเห็นชอบ ให้พนักงานคุมประพฤติมีหนังสือแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อขอการสอบปากคำหรือการดำเนินการใดๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนและให้ส่งเรื่องดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

3) เจ้าหน้าที่ธุรการผู้รับผิดชอบลงทะเบียนรับสำนวนส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

4) ผู้ประสานการประชุม วางแผนการทำงานและนัดประชุม กล่าวคือ ในการประชุมให้จัดในวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการหรือนอกราชการ จัดในสถานที่ราชการหรือนอกสถานที่ราชการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวกและเหมาะสมของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย การเลือกสถานที่นั้น ต้องไม่เป็นสถานที่ที่อาจก่อให้เกิดความกดดันหรือความหวาดกลัวแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องเป็นสัดส่วนไม่พลุกพล่าน อันอาจทำให้บรรยากาศการประชุมเสียไปหรือเบนความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมและให้หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไปดำเนินการในเรื่องการจัดเตรียมสถานที่ อาหารว่าง เครื่องดื่ม ค่าตอบแทน และค่าพาหนะเดินทางของผู้เข้าร่วมประชุม และดำเนินการทำหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมการประชุมโดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจลงนามในหนังสือเชิญประชุมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอ

- ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ

- พนักงานคุมประพฤติ

- นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

- พนักงานอัยการ

- ผู้อำนวยการ

- บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และสมควรเข้าร่วมประชุมตามที่ผู้อำนวยการ

เห็นสมควร เช่น ผู้นำชุมชน ครู นายจ้าง

โดยบทบาทหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ เป็นผู้ดำเนินการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

5) ผลจากการประชุมแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแบ่งออกเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน²⁷ ให้ผู้ประสานการประชุมรับรายงานการประชุมเสนอผู้อำนวยการเพื่อส่งสำนวนกลับไปยังพนักงานคุมประพฤติรายงานผู้อำนวยการเพื่อแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามปกติ โดยเร็ว (ให้ถือวันที่ลงนามจากผู้อำนวยการเป็นวันระงับการจัดทำแผน)

กรณีที่ 2 แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้รับการยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน²⁸ ให้ผู้ประสานการประชุมจัดทำรายงานผลการประชุม เสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ²⁹

ทั้งนี้ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือกำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

6) พนักงานอัยการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

กรณีพนักงานอัยการไม่เห็นชอบตามแผน พนักงานอัยการสั่งให้แก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้ประสานการประชุมดำเนินการจัดประชุมใหม่เพื่อทบทวนแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยเร็ว หรือกรณีพนักงานอัยการสั่งให้ดำเนินคดีตามปกติ ให้ผู้อำนวยการจัดให้มีการแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ³⁰ (ให้ถือวันที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่เห็นชอบตามแผนเป็นวันเริ่มนับต่อจากวันที่สะดวกหยุดลง)³¹

²⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

²⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 87.

²⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 87.

³⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

³¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 89.

กรณีพนักงานอัยการเห็นชอบตามแผน ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผน แก่ใจบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวทันที³² และผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจัดทำ รายงานเห็นสาทราบ ในกรณีเด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวให้ผู้อำนวยการเสนอในรายงานสาทราบ ขอให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวเพื่อปฏิบัติตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู

7) หลังจากที่ได้รับคำสั่งจากพนักงานอัยการให้ดำเนินการตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการ ทำหนังสือขอความร่วมมือหรือประสานความร่วมมือหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู

3.1.4.3 การปฏิบัติตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู

บุคคลที่ถูกระบุในข้อตกลงว่าให้เป็นผู้กำกับติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผนจะต้องติดตามสอดคล้องให้ประจักษ์ว่าเด็กและเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟูที่ตกลงกันไว้ และจะต้องแจ้งให้กับเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน เมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้วหรือไม่ก็ตามหากพบว่า เด็กหรือเยาวชนยังจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องหลังจากการปฏิบัติตามแผนเสร็จสิ้นแล้วหรือไม่ก็ตามให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนส่งรายละเอียดคำแนะนำหรือขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งเด็กหรือเยาวชนที่จะต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

3.1.4.4 การกำกับติดตามให้ปฏิบัติตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน จะต้องทำการกำกับติดตามเด็กหรือเยาวชน ตามที่ที่ประชุมฯ กำหนดทั้งนี้จะต้องเกินระยะเวลา 1 ปี โดยวิธีการกำกับติดตาม โดยวิธี (1) ออกเยี่ยมบ้าน/สถานที่ทำงาน/สถานที่ที่เด็กหรือเยาวชนไปบำเพ็ญประโยชน์ตามแผนที่กำหนด หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสม หรือ (2) ให้มารายงานตัวที่สถานพินิจฯ เพื่อรับคำแนะนำหรือ(3) ติดตามทางโทรศัพท์

เจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนจะต้องจัดทำรายงานเสนอผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟู ดังมีรายละเอียดดังนี้³³

1) เด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์กร ซึ่งกำหนดไว้ในแผนแก่ใจบำบัดฟื้นฟูได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน เจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติ

³² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

³³ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. อ้างแล้ว. หน้า 11.

ตามแผน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำรายงานแสดงผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแผน ที่กำหนด และสำเนาบันทึกข้อตกลงจัดทำหนังสือแจ้งความเห็นจากผู้อำนวยการแจ้งให้พนักงาน อัยการทราบ

2) หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมี การกระทำผิดซ้ำระหว่างเข้ารับการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เว้นแต่เป็นการกระทำโดย ประมาทหรือความผิดพลาด โทษ ให้ยุติการดำเนินการและให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับ ติดตามการปฏิบัติตามแผนรายงานให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ และ แจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อ (ให้นับวันที่ผู้อำนวยการลงนามแจ้งให้พนักงานอัยการและ พนักงานสอบสวนทราบเป็นวันที่เริ่มนับในการดำเนินคดีใหม่)

3) เมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบและมีคำสั่งไม่ฟ้องให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ มอบหมายให้พนักงานคุมประพฤติจัดทำรายงานให้ศาลทราบ

4) ให้ตุรการคดีดำเนินการแจ้งลงทะเบียน ประวัติอาชญากรของเด็ก/เยาวชนทุก รายที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

5) เมื่อทราบผลการลงทะเบียนประวัติของเด็ก ตุรการคดีแจ้งให้เด็ก/เยาวชน รับทราบ

6) ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานผลการดำเนินการการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทราบทุกเดือน

3.1.4.5 ผลของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนจะต้องจัดทำรายงาน เสนอผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนี้

1) กรณีไม่ปฏิบัติตามแผน

หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ยุติ การดำเนินการและให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนรายงาน หัวหน้ากลุ่มประสานฯ และจัดทำรายงานแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ และพนักงานคุมประพฤติ ทราบเพื่อทำหนังสือแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป³⁴

2) กรณีปฏิบัติตามแผน

เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา บุคคลหรือองค์กรซึ่งกำหนดไว้ในแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูได้ปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ให้รายงานผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้พนักงาน

³⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 88.

อัยการทราบ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง³⁵ ให้กลุ่มประสานและมาตรการพิเศษแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้พนักงานคุมประพฤติทราบ และแจ้งเด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทราบรวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานเกี่ยวกับมาตรการพิเศษตามแบบที่กำหนดมายังกรมพินิจฯ เป็นรายเดือน พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่สื่อแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบและปิดสำนวน

3.1.4.6 แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำหรับมาตรการพิเศษ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้มีแนวทางสำหรับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยจัดเป็น โปรแกรมบำบัด ฟื้นฟู ตามมาตรการพิเศษแบบไปกลับหรือเรียกว่า โปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน สามารถจัดต่อเนื่องหรือสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง เพื่อความสะดวกของเด็กและผู้ปกครอง โดยสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสม โดยดูจากบริบทของเด็กและเยาวชน และความพร้อมของเด็กและเยาวชน และแบ่งแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูออกเป็น กิจกรรมที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองควรได้รับในเบื้องต้น กิจกรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชนตาม โปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน แนวทางจัดกิจกรรมตามสภาพปัญหา และแนวทางการทำงานบริการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้³⁶

1) กิจกรรมที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองควรได้รับในเบื้องต้น ได้แก่

1.1) กฎหมายที่ควรทราบเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำหรือให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว 1 ชั่วโมง

1.2) ธรรมชาติของวัยรุ่น ปัญหาพัฒนาการตามวัยที่พบบ่อยในวัยรุ่น ตลอดจนแนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยรุ่นอย่างมีความสุข

1.3) การอบรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม

1.4) เสริมทักษะของผู้ปกครองในการดูแลเด็กหรือเยาวชน (กิจกรรมที่ 2-4 ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง)

2) กิจกรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชนตามโปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

2.1) กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่

- การสำรวจปัญหาและสร้างแรงจูงใจ

³⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 88.

³⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. อ้างแล้ว. หน้า 13-17.

- เสริมทักษะชีวิต (การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การปฏิเสธ เทคนิคคลายเครียด การจัดการอารมณ์ การกล้าแสดงออก การส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง)

- การให้ความรู้ด้านกฎหมาย/จริยธรรม/บุคคลตัวอย่าง

- เพศศึกษา

2.2) กิจกรรมสำหรับผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชน

- ปฐมนิเทศ สำรวจความคาดหวัง

- แนะนำอาชีพ/การศึกษา

- ครอบครัวยุติธรรม กำหนดเป้าหมายชีวิต และร่วมสรุปและประเมินผล

โครงการ

3) แนวทางการจัดกิจกรรมตามสภาพปัญหา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้กำหนดกิจกรรมในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหา ดังนี้

3.1) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยงและไม่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- การทำงานบริการสังคม

- ให้คำปรึกษา

3.2) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง แต่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ

- ทำงานบริการสังคม

- ให้คำปรึกษารอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)

- ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว

3.3) กลุ่มเด็กและเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด แบ่งเป็น 2 กรณี
กรณีที่ 1 เด็กและเยาวชนไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน/ไม่ได้ศึกษา แผนแก้ไข

บำบัดฟื้นฟู คือ

- ทำงานบริการสังคม

- เข้าร่วม โปรแกรมบำบัดฟื้นฟูแบบไป-กลับ

- ให้เข้ารับการศึกษาวิชาชีพระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก

- ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพจากเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจฯ

หรือหน่วยงานภายนอก

- ให้ประกอบอาชีพที่สุจริตและเป็นกิจจะลักษณะหรือเข้ารับการศึกษาต่อ

กรณีที่ 2 เด็กและเยาวชนประกอบอาชีพ/ศึกษาต่อ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- ทำงานบริการสังคม
- ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพพระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก
- ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพจากเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจฯ

หรือหน่วยงานภายนอก

- ให้ศึกษาต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน/สถาบันการศึกษาเดิม
- ให้ทางโรงเรียนร่วมกันกำกับติดตามดูแลพฤติกรรม และวางแผนการดูแล

เด็กหรือเยาวชนและให้รายงานความประพฤติให้ทางสถานพินิจฯ ทราบ

3.3) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แผนแก้ไข

บำบัดฟื้นฟู คือ

- การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา/จิตบำบัด (รายบุคคล)
- การให้คำปรึกษาครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
- ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว
- ผู้ปกครองลดพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติด

3.4) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจยากจน แผนแก้ไขบำบัด

ฟื้นฟู คือ

- การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา/จิตบำบัด (รายบุคคล)
- การให้คำปรึกษาครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
- ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว
- ผู้ปกครองลดพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติด

3.5) เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านร่างกาย – จิตใจ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ

- ส่งต่อไปบำบัดรักษายังสถานพยาบาลตามความเหมาะสม

3.6) เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านการคบเพื่อน/บุคคลใกล้ชิด และด้านชุมชน

และสภาพแวดล้อม

- ห้ามคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย
- ห้ามไม่ให้ไปในแหล่งมั่วสุม สถานเริงรมย์ แหล่งการพนัน
- ให้คำปรึกษา
- เข้าโปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต การปรับพฤติกรรม/เสริมทักษะชีวิต

(ตามสภาพปัญหา) เช่น ทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การกล้าแสดงออก คลายเครียด

3.7) เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเกเร

- โปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต
- ให้คำปรึกษาทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง
- บำบัดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือ โปรแกรมปรับพฤติกรรมรุนแรง โดย

นักจิตวิทยา

3.8) เด็กและเยาวชนมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

- ให้คำปรึกษา
- เข้ารับการบำบัดที่สถานพยาบาลที่ใกล้บ้าน โดยนำผลการบำบัดมาแสดง
- เข้าโปรแกรมบำบัดแบบเข้ามา – เย็นกลับ
- ห้ามไม่ดื่มสุรา ลดละเลิกการดื่มสุรา

4) แนวทางการทำงานบริการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

4.1) คดีขับรถประมาท

- ช่วยตำรวจจราจรตักเตือนนักเรียนข้ามถนน จูงคนชรา คนตาบอดข้ามถนน
- ดูแลเด็กพิการข้ามถนน
- พยาบาลคนป่วย
- เข้ารับการอบรมกฎจราจร 2 ชั่วโมง

4.2) คดีลักทรัพย์

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทำงานให้ผู้เสียหาย เช่น ทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า ฯลฯ

4.3) คดีทำร้ายร่างกาย

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทำงานตามที่คุณเสียหายและผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาด

บ้านให้ผู้เสียหาย ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

- ดูแลเด็กพิการข้ามถนน
- พยาบาลคนป่วย
- ทำงานตามที่คุณเสียหายหรือผู้นำชุมชนจัดให้ เช่น ทำความสะอาดวัด

ชุมชน สถานที่ต่างๆ ในชุมชน ฯลฯ

4.4) คดีทำลายทรัพย์สิน

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทาสีกำแพง
- ให้ซ่อมแซมทรัพย์สินของผู้เสียหายที่เด็กและเยาวชนทำเสียหาย

- ทำงานในห้องสมุด ทำงานบริการสังคมตามที่จัดให้ เช่น กวาดถนน
ทำงานวัด เก็บขยะ ทำความสะอาดที่ทำการชุมชน โรงเรียน สถานีตำรวจ

- ดูแลคนชรา

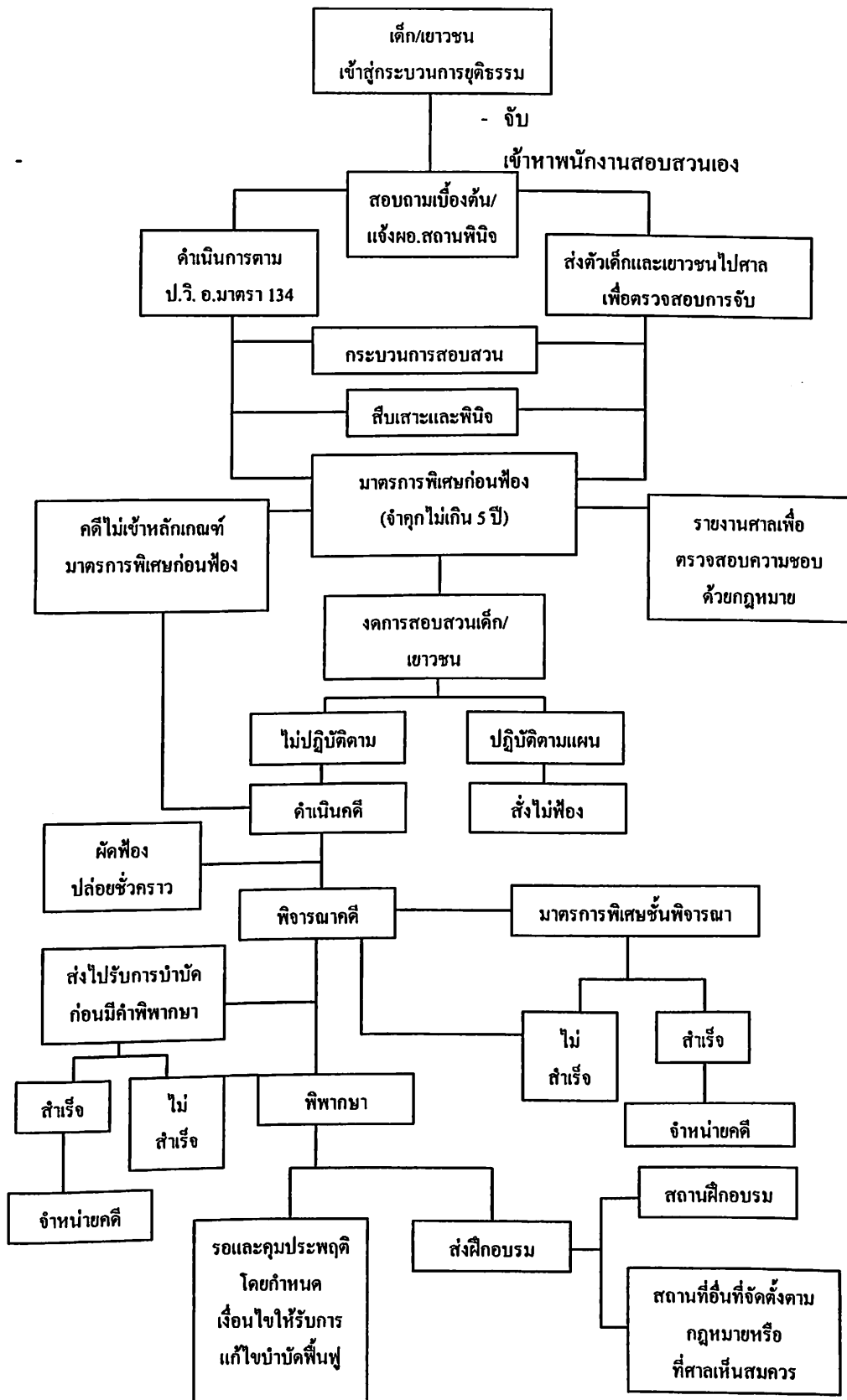
- ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

4.5) คดีเกี่ยวกับเพศ

- ทำงานตามที่คุณเสียหายและผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาด
วัด ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า เก็บขยะ

- ช่วยงานที่โรงพยาบาล

สรุปว่า ประเทศไทยได้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง เพื่อ
หันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด สำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอ
สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนความ
ประพฤติของเด็กหรือเยาวชน การบรรเทาผลร้าย ทดแทนหรือชดเชยความเสียหาย สร้างความ
ปลอดภัยหรือความสงบสุขให้แก่ชุมชนหรือสังคม โดยจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้พนักงาน
อัยการพิจารณา ทั้งนี้มาตรการต่างๆ ที่กำหนดตามแผนต้องเกิดจากการร่วมกันกำหนดจากเด็กและ
เยาวชนและผู้เสียหายด้วยความสมัครใจ โดยมุ่งความสำคัญไปที่ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าเป็น
เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหรือผู้เสียหาย และสามารถที่จัดกิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็ก
และเยาวชนมากกว่า การนำตัวเด็กเข้าไปในสถานแรกรับเพื่อฝึกอบรม เน้นการลงโทษเพื่อให้หลบ
จำ ลดปัญหา การแออัดยัดเยียด พฤติกรรมเลียนแบบของเด็กในสถานแรกรับ หรือสถานฝึกอบรม
และการกระทำผิดซ้ำซ้อนของเด็กและเยาวชน

ภาพประกอบที่ 3.1 แผนผังกระบวนการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัว

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้
ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

3.2 มาตรการทางกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์

ในอดีตมีวิธีการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีรูปแบบหลักสองแบบที่นำมาใช้
เป็นกฎหมายในระดับสากลในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950 - ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2513) คือ
ต้นแบบการควบคุมอาชญากรรมและแนวทางสวัสดิการ (แนวทางสงเคราะห์) ซึ่งได้รับการ
วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ แม้ว่าจะแตกต่างกันแต่ทั้งสองแบบนี้ก็เป็
การนำเด็ก และเยาวชนควบคุมตัวไว้ในสถานบัน ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเองหรือ
เพื่อการลงโทษ ทั้งในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอื่นๆ ปรากฏว่ามีการนำเด็กและเยาวชน
จำนวนมากไปควบคุมไว้ในสถานบัน ซึ่งเป็นการทำลายเด็กและเยาวชน อีกทั้งการป้องกันการกระทำ
ผิดยังไม่มี ประสิทธิภาพ ไม่เป็นธรรมอย่างมาก จึงมีข้อสรุปว่าการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไป
ควบคุมตัว ไว้ในสถานทีคุมขังซึ่งเป็นสถานพินิจ ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำ
ความผิด และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น แนวทางใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับ
ครอบครัว ตลอดจนให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา แนวทางนี้เป็นไปตาม
แนวทางสากลที่เน้นดังต่อไปนี้³⁷

“ความยุติธรรม” ความยุติธรรมนี้รวมถึงความรับผิดชอบต่อการทำผิดกฎหมาย ความเท่า
เทียม และสัดส่วนของการลงโทษ และเน้นไปที่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย อีกเรื่องหนึ่งที่เข้ามา
เกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ตระหนักในระบบของนิวซีแลนด์ที่มีความสำคัญคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกรอบ
เวลาจะต้องสมจริง เพื่อว่าผู้กระทำผิดจะสามารถเชื่อมโยงการลงโทษเข้ากับความผิดที่ตนกระทำได้
ทดแทนสิ่งที่ตนเองก่อขึ้นอย่างรวดเร็ว และดำเนินชีวิตต่อไปโดยทิ้งอดีตไว้เบื้องหลัง

“การหันเหคือออกจากการดำเนินคดีในศาล” (Diversion) การต้องควบคุมตัวไว้
(Demarcation) และการให้พินัยกรรม การสูญเสียชื่อเสียง เชื่อมโยงกับแนวคิด “ความยุติธรรม” คือ
การเน้นไปที่การลงโทษเล็กๆ น้อยๆ หลีกเลียงกระบวนการการตีตรา และการทำให้เสียชื่อเสียง
รวมถึงการหลีกเลียง การใช้สถานบันต่างๆ นอกเสียจากมีความจำเป็นเพื่อป้องกันสาธารณชน ใน
ขณะเดียวกันประเทศนิวซีแลนด์ได้เห็นพ้องกับรูปแบบสวัสดิการบางด้าน โดยรวมเป้าหมาย การ
ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว โดยในระบบของประเทศนิวซีแลนด์

³⁷ ธนกมล สุญทุกข์. อ้างแล้ว. หน้า 53-54.

นั่น คือ (1) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าภาระหนักเห็นคุณค่าของสวัสดิการที่จำเป็นต้องเข้ามาแทนที่ความรับผิดชอบหรือนำไปสู่การย้ายเด็กจากครอบครัวและชุมชน (2) มุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับการให้การช่วยเหลือเยาวชนและครอบครัวซึ่งความคาดหวังตรง ณ ที่นี้ คือ การลดโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำและให้มีระบบการจัดการที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

3.2.1 มาตรการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นต้นกำเนิดหรือจุดศูนย์กลางในการนำแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งระบบ³⁸ โดยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของชนเผ่าเมารี (Maori) มาใช้ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ตามประวัติศาสตร์กระบวนการยุติธรรมของชนเผ่าเมารี ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของประเทศนิวซีแลนด์มีแนวคิดในการพิจารณาคดีเด็กโดยการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมด้วยโดยอาศัยแนวคิดที่ว่า ความรับผิดชอบเป็นเรื่องของหมู่คณะหรือส่วนรวมมากกว่าที่จะเป็นของบุคคลคนเดียว และการแก้ไขชดเชยไม่ใช่แค่เหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงครอบครัวของเหยื่ออาชญากรรมด้วย โดยมีเหตุผลว่า ความรับผิดชอบไม่ได้อยู่ที่คนคนเดียว แต่ความรับผิดชอบอยู่ที่การขาดความสมดุลของสังคมของผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อมครอบครัว ดังนั้น สาเหตุของความไม่สมดุลนี้ควรจะร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวของทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมต้องฟื้นฟูความสมดุลให้กลับขึ้นมาใหม่ การมีส่วนร่วมของครอบครัว รวมทั้งครอบครัวขยาย ตระกูล เผ่าพันธุ์ ได้ถูกตระหนักและได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ชื่อว่า “The Children, Young Persons, and Their Families Act” เป็นกฎหมายเด็กและเยาวชนที่รัฐนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมต่อการกระทำผิดของเด็กแนวคิดทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไปสู่วิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้อำนาจครอบครัวในการทำคำตัดสิน และการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิดให้เป็นผลสำเร็จ และเด็กผู้กระทำผิด ครอบครัวของเด็ก เหยื่ออาชญากรรมมาร่วมกันหาวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการกับการกระทำผิด ทำให้ความสมดุลของสังคมได้เกิดขึ้น โดยเด็กสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน และมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมให้แก่เด็กด้วยวิธีการแก้ไขชดเชยให้เหยื่ออาชญากรรม

กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้ให้คำจำกัดความว่า “เด็ก” หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วน “ผู้เยาว์” หมายถึง ผู้ที่มีอายุกว่า 14 ปี

³⁸ ธนกมล สุญทุกษ์. อ่างแล้ว. หน้า 54-56.

แต่ไม่เกิน 17 ปี ทั้งนี้ไม่รวมถึงบุคคลที่ได้สมรสแล้ว” เพราะฉะนั้นกฎหมายฉบับนี้จะไม่ใช่บังคับแก่บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปี ขึ้นไป ถ้าอายุกว่า 17 ปี ขึ้นไป ก็จะต้องใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับผู้ใหญ่และถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา

สำหรับบุคคลที่ได้กระทำความผิดในขณะที่ยังเป็นผู้เยาว์ แต่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อมีอายุเกินกว่า 17 ปีแล้ว ก็ยังถือว่าอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลเยาวชนอยู่ และสามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้

สำหรับเด็กอายุ 10 ถึง 13 ปี กระทำความผิดจะไม่ถูกแจ้งความกล่าวโทษ ยกเว้นคดีฆ่าคนตาย กล่าวคือ เฉพาะข้อหาฆาตกรรมและข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาเท่านั้น ที่สามารถถูกดำเนินคดีได้ ส่วนเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี จะไม่ถือว่ามีความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดที่ได้กระทำลง⁴⁰ ดังนั้น ความรับผิดชอบทางอาญาในประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มที่บุคคลอายุ 10 ปี

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องของการดูแลเด็กและเยาวชนไว้เป็นสองส่วน คือ ในส่วนของการดูแลคุ้มครองเด็กและเยาวชนกับในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชน ซึ่งบทบัญญัติในส่วนของ การดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น ครอบครัวได้รับการส่งเสริมให้แก้ไขปัญหาด้วยตนเองมากกว่าการรับผิดชอบของรัฐ รัฐจะเข้าแทรกแซงได้ต่อเมื่อมีเหตุหรือกรณีฉุกเฉินเท่านั้น กล่าวคือ หน่วยงานรัฐไม่มีอำนาจตัดสินใจแทนครอบครัวเพียงแต่ช่วยเหลือครอบครัวในการคุ้มครองดูแลเด็ก เท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน โดยวิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัว

ส่วนบทบัญญัติในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชนนั้น จะเน้นให้ผู้เยาว์ที่กระทำความผิดได้รับผิดชอบในการกระทำของตนและให้ครอบครัวได้เข้ามาจัดการกับการกระทำความผิดของบุตรหลานตน โดยเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องกับของผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ย การชดใช้ และการประนีประนอมยอมความกัน ครอบครัวจะประสานงานกับผู้เสียหาย ตำรวจ และกระบวนการยุติธรรมในการร่วมกันทำคำตัดสิน

การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน วิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัวและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในทุกส่วนของกระบวนการตัดสินใจและส่วนที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเห็นชอบของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งเยาวชน ครอบครัว ตำรวจ และผู้เสียหาย อันมาจากแนวคิดเรื่องการประชุมแบบดั้งเดิมของชาวเมารี ซึ่งในการตัดสินใจในเรื่อง

³⁹ ธนกมล สุญทุกข์. อ่างแล้ว. หน้า 55.

⁴⁰ ธนกมล สุญทุกข์. อ่างแล้ว. หน้า 55.

ต่างๆ จะกระทำร่วมกัน โดยผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกคน รวมทั้งสมาชิกของครอบครัวขยาย ตระกูล และเผ่า ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของเรื่อง

การประชุมกลุ่มครอบครัวจึงสามารถนำมาดำเนินงานได้ทั้งในส่วนของงานดูแลและคุ้มครองเด็ก และในส่วนของงานยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน นับตั้งแต่ปี 1989 คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งหมดที่เข้าสู่เจ้าหน้าที่งานยุติธรรมเยาวชนในนิวซีแลนด์จึงอาจถูกส่งเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการส่งเสริมความผาสุกของเด็กและผู้เยาว์ และครอบครัว และกลุ่มครอบครัว โดยการมีประกันว่าในกรณีที่เด็กและผู้เยาว์กระทำผิด พวกเขาต้องรับผิดชอบและถูกไต่ถามให้ยอมรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน ซึ่งพวกเขายอมรับผิดและยอมรับการฟื้นฟูรวมไปถึงการทำงานสาธารณประโยชน์ต่อสังคม

3.2.2 หลักเกณฑ์การประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนหรือที่เรียกว่า FGC (Family Group Conference) เป็นกระบวนการตัดสินใจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ (ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด หรือที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำผิด) สมาชิกในครอบครัวของเขา หรือชุมชนในเผ่า ผู้เสียหายจากการกระทำนั้น และผู้ที่มาสนับสนุนด้านกำลังใจให้ผู้เสียหาย (ซึ่งอาจเป็นญาติ พี่น้อง เพื่อน หรือผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย) โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น ได้กระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และในกรณีที่ได้มีการยอมรับว่ากระทำผิดจริง จะได้จัดทำแผนการดำเนินการซึ่งจะต้องทำให้แน่ใจว่า⁴¹

1) เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องมีความสำนึกต่อการกระทำของตนเองและมีการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตนเอง

2) จะต้องนำผลประโยชน์ของผู้เสียหายมาพิจารณา

3) มาตรการใดๆ ที่นำมาใช้กับการกระทำผิดจะต้องเป็นมาตรการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนหรือเผ่า และสร้างเสริมให้ครอบครัวสามารถพัฒนาวิธีการของ ครอบครัว หรือชุมชนเองในการจัดการกับการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนในครอบครัวหรือ ชุมชนนั้น

4) หลักการในกฎหมายพระราชบัญญัติดังกล่าวจะได้รับการปฏิบัติตามการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีผลตามกฎหมายต้องจัดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย

⁴¹ วันชัย รุจนวงศ์. (2549). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย*. เอกสารสัมมนาทางวิชาการ. หน้า 2.

การที่จะให้ผู้เข้าร่วมในการประชุมสามารถพูดได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องกลัวว่าสิ่งที่พูดไปจะถูกนำมาใช้ในทางที่เป็นผลร้ายกับผู้พูดในภายหลังหรือถูกนำมาพิมพ์เผยแพร่

3.2.3 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

การอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เยาว์ในประเทศนิวซีแลนด์ตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 มีหลักทั่วไป คือ เด็กและเยาวชนไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญา หากยังมีมาตรการอื่นที่จะนำมาใช้แก้คดีได้ เว้นแต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประ โยชน์สาธารณะที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นประการอื่น และยังได้กำหนดหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ซึ่งสรุป หลักการที่สำคัญ ได้ดังนี้

1) หากมีทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว ไม่ควรดำเนินการตามกระบวนการในพระราชบัญญัตินี้กับเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ต้องทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2) ไม่ควรมีการดำเนินการตามกระบวนการนี้เพียงเพื่อจัดให้มีความช่วยเหลือ หรือจัดบริการให้ตามความต้องการที่จำเป็นของเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สวัสดิการของเยาวชนหรือครอบครัวนั้นดีขึ้นเท่านั้น

3) มาตรการที่นำมาใช้จะต้องได้รับการวางรูปแบบเพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็งขึ้นและช่วยครอบครัวให้พัฒนาความสามารถในการจัดการกับปัญหาเยาวชนในครอบครัวนั้นที่ได้กระทำคามผิด

ดังนั้น เด็กหรือผู้เยาว์ที่กระทำผิดกฎหมายจะได้รับการปฏิบัติดังนี้ กรณีความผิดเล็กน้อยจะใช้วิธีการตักเตือนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีความผิดที่รุนแรงขึ้นแต่การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะเจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งตัวเด็กหรือผู้เยาว์ไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Youth Aid Officer) เพื่อพิจารณาหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นต่อไป กรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ภายหลังจากที่ได้มีการปรึกษากับผู้ช่วยเหลือเยาวชน และผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เด็กหรือเยาวชนจะถูกใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และแม้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่ถ้าหากได้ข้อเสนอแนะว่า การดำเนินคดีต่อเด็กหรือเยาวชนจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เด็กและเยาวชนจะถูกดำเนินการโดยศาลเยาวชน โดยใช้วิธีการที่เป็นการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชนเป็นหลัก

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของประเทศนิวซีแลนด์มีวัตถุประสงค์เพื่อทำคำตัดสินให้คำแนะนำ และวางแผนให้แก่เด็กกระทำผิดโดยมีความปรารถนาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำคามผิดมีส่วนเกี่ยวข้องกับที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ถูกนำมาใช้ในทุกระดับ

ของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ ทั้งในกลไกก่อนการแจ้งข้อหาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถหันเหคดีได้หากเด็กยอมรับผิด และกลไกหลังการแจ้งข้อหาที่มีการพิสูจน์ความผิดกันในศาลเยาวชนและเด็กยอมรับผิด⁴² การประชุมกลุ่มครอบครัวถือเป็นหัวใจของการวางระบบของประเทศนิวซีแลนด์อันมีขั้นตอนในการนำมาใช้ดังนี้

3.2.3.1 ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี⁴³

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ได้ถูกนำตัวมาสู่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะมีวิธีการโดยการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ และมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในอันดับแรกคือการตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสม หรือความจำเป็นในการนำมาตราการว่ากล่าวตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการมาใช้แก่เด็กและเยาวชนหรือไม่ โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิด สภาพของความผิด และจำนวนการกระทำความผิดครั้งก่อนๆ ที่ได้กระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน⁴⁴

ส่วนการตักเตือนที่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้จะเกิดต่อเมื่อมีการยอมรับความผิด หรือเมื่อความผิดได้รับการพิสูจน์แล้วว่ากระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน ซึ่งการตักเตือนจะกระทำต่อหน้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือผู้ใหญ่เสนอ และการตักเตือนอย่างเป็นทางการดังกล่าวนี้ในทางปฏิบัติจะกระทำที่สถานีตำรวจ โดยผู้ที่เป็นตำรวจที่มียศสิบเอกขึ้นไป

ในประเทศนิวซีแลนด์มีการแบ่งแยกงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีของเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คือ ในการตักเตือนอย่างเป็นทางการ ตำรวจอาจให้มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้ โดยเรียกการประชุมกลุ่มดังกล่าวนี้ว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal) ตำรวจสามารถมีความเห็นควรให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ แต่ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ประสานงานยุติธรรมเยาวชนด้วย

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถตั้งข้อหาได้หากเห็นว่า เด็กนั้นเกินเยียวกว่าที่จะใช้มาตรการตักเตือนและการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการของตำรวจ และในการนี้ตำรวจมีดุลยพินิจเพื่อทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล โดย

⁴² ธนกมล สุญทุกษ์. อ่างแล้ว. หน้า 58.

⁴³ ศศิพร สิงโตมาศ. (2546). *มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์. หน้า 37-38.

⁴⁴ ธนกมล สุญทุกษ์. อ่างแล้ว. หน้า 58.

ปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator) ได้โดยตรง เพื่อทำการตกลงกัน ข้อเสนอแนะ รวมไปถึงแผนการแก้ไขฟื้นฟูว่า เห็นสมควรที่จะดำเนินการอย่างไรให้เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อกำหนดมาตรการอย่างไร เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงที่เหมาะสม และหากเด็กได้ปฏิบัติตามแผนการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวแล้ว คดีนั้นก็จะเป็นอันยุติลง โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถ้าในระหว่างการประชุมกลุ่มครอบครัว เห็นสมควรตรงกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดควรที่จะถูกดำเนินการทางศาล คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการทางศาลเด็กและเยาวชนต่อไป

3.2.3.2 ขั้นตอนภายหลังการฟ้องคดี⁴⁵

กฎหมาย Children, Young Person and Their Families Act 1989. วางหลักไว้ว่า การดำเนินคดีต่อผู้เยาว์ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีการปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน และได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หรือในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมและได้นำตัวผู้เยาว์นั้นมาขังศาล เมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมในข้อหาว่าได้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ยกเว้นความผิดฐานฆาตกรรม และทำให้คนตายโดยไม่เจตนา หรือความผิดเกี่ยวกับการจราจร ในกรณีที่ไม่มีโทษจำคุก มีกระบวนการที่จะนำมาใช้ดังนี้⁴⁶

1) ภายหลังจากการปรึกษากับทนายความ อัยการ ตัวแทนของผู้เยาว์ หรือ ผู้สนับสนุนเยาวชนแล้ว หากผู้เยาว์ปฏิเสธข้อหาคดีก็จะดำเนินไปตามบทบัญญัติในมาตรา 273 ถึงมาตรา 276 ของกฎหมายฉบับนี้

2) ในกรณีอื่นๆ (กรณีที่ผู้เยาว์ไม่ได้ปฏิเสธข้อหา) ศาลจะไม่ถามคำให้การเกี่ยวกับข้อกล่าวหา แต่ศาลจะติดต่อไปยังผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวเกี่ยวกับคดีนั้น และเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจนกว่าจะได้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว

หากมีการจับกุมและตั้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิด และผู้กระทำความผิดถูกนำตัวขึ้นศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีขึ้นโดยผู้พิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้สั่งให้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องไม่ปฏิเสธข้อหาเพราะหากปฏิเสธข้อหา คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถึงแม้จะมีการพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนไปแล้ว และในระหว่างนั้นมีการพิสูจน์ได้ว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริง การประชุมกลุ่มก็มีขึ้นได้ โดยศาลจะต้องสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและจะต้องนำผลที่ได้จากการประชุมมาพิจารณา

⁴⁵ ศศิพร สิงโตมาศ. อ้างแล้ว. หน้า 38-40.

⁴⁶ ธนกมล สุญทุกษ์. อ้างแล้ว. หน้า 59.

ก่อนที่จะมีการพิพากษากำหนดโทษหรือออกคำสั่งใดๆ แก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิด จากคำสั่งศาลดังกล่าวนี้ถือเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวในรูปแบบที่เป็นทางการ (Formal)

ข้อสังเกต จะเห็นว่าความแตกต่างจากการประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิดจากดุลพินิจของศาลที่ถือเป็นรูปแบบของการประชุมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ อันเนื่องมาจากไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล ดังนั้นเมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นโดยคำสั่งศาล ข้อตกลงหรือข้อแนะนำต่างๆ และแผนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวนี้ จะถูกส่งไปให้ผู้พิพากษาในศาลทำการอนุมัติก่อนที่จะนำไปปฏิบัติ

สรุป เจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก สามารถจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ใน 5 สถานการณ์ ต่อไปนี้⁴⁷

1) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่าเด็กจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล ปกป้องและคุ้มครอง และหลังจากที่ได้ทำการปรึกษากับเจ้าหน้าที่ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กแล้วจะประกาศคำขอเพื่อประโยชน์ต่อ สาธารณชนในการคุ้มครองเด็กที่จำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล

2) เมื่อเด็กถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และยังไม่ได้ถูกจับกุม หรือยังไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหา จะมีการปรึกษากันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและกับเจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ถ้าหลังจากที่มีการปรึกษาแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงต้องการแจ้งข้อหาเด็ก การประชุมกลุ่มจะถูกจัดขึ้น เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา (Pre - charge FGC)

3) เมื่อเด็กปฏิเสธข้อกล่าวหา และเด็กอยู่ในระหว่างการถูกควบคุมตัวไว้ เพื่อรอการพิจารณาคดีในศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้นเรียกว่า การประชุมในชั้นควบคุมตัว (A custody conference)

4) เมื่อเด็กไม่ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหา ในการดำเนินคดีในศาลเยาวชนต้องจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยตรง ซึ่งเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวตามคำสั่งศาล

5) เมื่อมีการพิสูจน์ข้อกล่าวหาในศาล และศาลยังไม่ได้ใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวในการจัดการกับเด็กกระทำความผิด การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้นศาลเยาวชนฯ อาจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ในทุกชั้นของการดำเนินคดีและเมื่อใดก็ได้ตามต้องการ

⁴⁷ รณกมล สุญทุกษ์. อ่างแล้ว. หน้า 60.

3.2.4 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

ในกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 นั้น ความผิดเล็กน้อยจะถูกจัดการ โดยระบบการว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนความผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนก็จะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Young Aid Officer) เพื่อพิจารณาใช้มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาอย่างอื่นที่เหมาะสมต่อไป ส่วนการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้กับกรณีความผิดที่มีความร้ายแรงทุกประเภท ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนา (ความผิดฐานฆ่าคนตายและฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนาจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนเท่านั้น)⁴⁸ รวมถึงไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องกระทำเฉพาะคดีที่มีการกระทำความผิดเป็นครั้งแรก⁴⁹ โดยศาลเยาวชนเป็นเพียงทางเลือกสุดท้ายที่จะใช้ เมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวล้มเหลวที่จะได้มาซึ่งข้อตกลง หรือเมื่อที่ประชุมมีมติ หรือข้อเสนอให้นำคดีมาสู่ศาลเท่านั้น

3.2.5 ขั้นตอนและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวประเทศนิวซีแลนด์

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมี 3 ขั้นตอน ดังนี้⁵⁰

3.2.5.1 ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว ก่อนที่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเริ่มขึ้น ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (The Youth Justice Coordinator) จะกล่าวกับผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนด้วยความเป็นมิตรถึงการเตรียมการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมที่สำคัญ ได้แก่ เด็กผู้กระทำผิดและครอบครัวหรือผู้สนับสนุนของเขา เขยื้ออาชญากรรมและครอบครัวหรือผู้สนับสนุนของเขา เจ้าหน้าที่ตำรวจปกติจะมาจากหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็ก (The Youth Aid Section) และทนายความของเด็กที่กระทำผิด การเตรียมการก่อนการประชุมมีความสำคัญมากในการที่จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จ โดยผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสามารถชี้แจงประเด็นและอธิบายกระบวนการประชุมทั้งหมดแก่ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเข้าใจถึงบทบาทของตนในการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมโดยตรงของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เช่น การพิจารณาปัญหาของเด็กอย่างละเอียด การป้องกันการกระทำผิด การหาวิธีการแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด

⁴⁸ ธนกมล สุญทุกซ์. อ้างแล้ว. หน้า 60.

⁴⁹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาทางอาชญาวิทยาธรรมศาสตร์. (2553). รายงานผลศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”. โรงพิมพ์เดือนตุลา: สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 88.

⁵⁰ ธนกมล สุญทุกซ์. อ้างแล้ว. หน้า 61.

ในการพูดคุยตั้งแต่เริ่มแรกกับเด็กผู้กระทำผิด ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะถามเด็กว่า นอกจากครอบครัวของเด็กแล้ว เด็กยังต้องการผู้สนับสนุนในการประชุมหรือไม่ ซึ่งระบบกระบวนการยุติธรรมอันเก่าแก่ของนิวซีแลนด์ ครอบครัวของผู้กระทำผิดจะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก กล่าวคือ ครอบครัวไม่มีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือ ไม่มีการส่งเสริม หรือสนับสนุนให้มีส่วนร่วมใดๆ มากนัก ในทางตรงกันข้ามบทบัญญัติของกฎหมายใหม่จะเน้น ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกระทำผิด ครอบครัวและชุมชน และบังคับให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเข้า ร่วมพิจารณาจัดการเด็กร่วมกับครอบครัวของเด็ก ดังนั้น กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว จึงมุ่ง หมายที่จะให้อำนาจครอบครัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการกับเด็กกระทำผิด ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989. มีดังนี้

1) เด็กหรือผู้เยาว์

2) บุคคลทุกคนที่เป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือผู้เยาว์ สมาชิกของกลุ่มครอบครัว (กลุ่มครอบครัวจะรวมถึงครอบครัวขยาย ที่อย่างน้อยจะต้องมีผู้ใหญ่ 1 คน ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กหรือ ผู้เยาว์ทางชีวภาพหรือทางกฎหมายหรือที่เด็กหรือผู้เยาว์มีความผูกพันทางด้านจิตใจเป็นสำคัญหรือที่เป็นสมาชิกของครอบครัวขยาย (Whanau) หรือกลุ่มครอบครัวที่ยอมรับกันทางวัฒนธรรมของเด็กหรือผู้เยาว์)

3) ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน

4) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหา ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือบุคคลธรรมดาที่ได้หรือตัวแทน

5) ผู้เสียหายหรือตัวแทน

6) บุคคลผู้สนับสนุนของผู้เสียหาย โดยจะเป็นสมาชิกในกลุ่มครอบครัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดา

7) นักกฎหมายหรือทนายความ หรือผู้สนับสนุนเยาวชน ซึ่งเป็นผู้กระทำการแทนเด็กหรือเยาวชน

8) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือผู้เยาว์อยู่ภายใต้การปกครองหรือการดูแลของอธิบดีกรมสวัสดิการสังคม

9) ผู้แทนหรือผู้กำกับของหน่วยงานบริการทางสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว

10) เจ้าหน้าที่คุ้มครองประพฤติก ผู้แทนของหน่วยงานที่ผู้เยาว์นั้นถูกส่งไปทำงานบริการสังคม บุคคล หรือผู้แทนของหน่วยงานที่รับดูแลผู้เยาว์ตามคำสั่งศาล ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกศาลพิพากษาให้ใช้มาตรการที่มีชุมชนเป็นพื้นฐาน

11) บุคคลกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์ต้องการให้เข้าร่วมในการประชุม

12) กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมีกระบวนการใกล้เคียงระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกอาย เสียใจ และมีความรับผิดชอบ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมจะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จ โดยเหยื่ออาชญากรรมจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตาม อันจะส่งผลให้บรรลุนิติกรรมได้อย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้น การอำนวยความสะดวกและจัดข้อมูลในการประชุมให้แก่เหยื่ออาชญากรรม จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในกระบวนการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้มีโอกาสใกล้เคียงกัน และกำหนดวิธีชดเชยค่าเสียหาย และทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมดังกล่าวต้องควบคู่กับสภาพการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความจริงอย่างตรงไปตรงมา รวมทั้งผลประโยชน์ที่มีศักยภาพ เมื่อต้องเข้าเสี่ยงในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ และที่มากกว่านั้น คือ ความน่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความรู้สึกไม่กดดันที่จะเข้าร่วมประชุม และบอกเล่าเหตุการณ์กระทำผิด

3.2.5.2 ขั้นตอนการเจรจาและการใกล้เคียงถึงผลกระทบของอาชญากรรม

เริ่มต้นโดยผู้เข้าร่วมประชุมนั่งเก้าอี้ตามที่ได้จัดไว้เป็นวงกลมอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ แนะนำกระบวนการเบื้องต้น ขั้นตอนที่สอง พูดถึงผลกระทบของการกระทำผิด และขั้นตอนสุดท้ายคือการทำแผนเพื่อให้บรรลุในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอนุญาตให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตนเอง จากนั้นจะตั้งกฎพื้นฐานและเตือนกลุ่มถึงวัตถุประสงค์ของการประชุม ต่อจากนั้นจะเตือนเด็กว่า มีสิทธิทางกฎหมายอย่างไร รวมทั้งสิทธิในทุกๆ ขั้นตอนของการประชุม เช่น สิทธิในการร้องขอให้เลื่อนการพิจารณาไป เพราะความต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความที่ช่วยเหลือเด็ก สิทธิในการร้องขอให้การประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นสิ้นสุดลง และสิทธิในการคัดค้านข้อตกลงที่ที่ประชุมกำหนด

ขั้นตอนที่ 2 ของการประชุม เด็กกระทำผิดได้รับการร้องขอให้เล่าเรื่องราวในเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ซึ่งในการตัดสินใจจะให้ความสำคัญกับสิทธิของเด็กตั้งแต่เริ่มต้น และเด็กจะ

ได้รับการกระตุ้นให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การที่เด็กได้อธิบายการกระทำผิดต่อหน้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะสนับสนุนให้เหยื่ออาชญากรรม สมาชิกครอบครัว และผู้สนับสนุน มาพูดได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการกระทำผิดและผลกระทบของการกระทำผิด เหตุของอาชญากรรมและสมาชิกครอบครัวจะเปิดเผยผลกระทบของการกระทำผิดด้วยอารมณ์ ความรู้สึกที่เจ็บปวด ในเวลานี้ครอบครัวของผู้กระทำผิดและผู้สนับสนุนจะกระตุ้นให้เด็กเกิดความละอายใจ โดยประณามการกระทำของเด็กเป็นอย่างแรก และอ้างเหตุผลที่ดีว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด

ในขั้นตอนที่สองนั้นเหยื่ออาชญากรรมสามารถแสดงความรู้สึกที่เจ็บปวด และบรรยายความเสียหายออกมา เหยื่ออาชญากรรมจะมีอำนาจควบคุมกระบวนการในการนำสิ่งที่ได้สูญเสียจากการกระทำผิดให้กลับคืนมา ซึ่งนับเป็นขั้นแรกในกระบวนการพิจารณาการเยียวยาความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรม และทำให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมและ ครอบครัวด้วยการยอมรับผิด และพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งแสดงความละอายต่อการกระทำของตน ต่อหน้าสมาชิกครอบครัว เหยื่ออาชญากรรม ชุมชนที่เด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด⁵¹

ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถทำการตรวจสอบครอบครัวของเด็กกระทำผิดได้ เนื่องจากพฤติกรรมกระทำผิดของเด็กอาจมีสาเหตุมาจากการขาดการดูแลของบิดามารดาที่เหมาะสม หรือบิดามารดาไม่มีความเข้มงวดในระเบียบวินัยแก่เด็กมากเกินไป ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวจะทำให้ครอบครัวเข้าใจปัญหาเด็กโดยตรง และสันนิษฐานว่าเด็กสามารถรับผิดชอบในการกระทำของตนได้

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมกลุ่มครอบครัวให้อำนาจผู้เข้าร่วมประชุมในการเข้าทำแผนและวางมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เป็นผลมาจากการกระทำผิดและเสนอกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความละอายใจในท้ายที่สุด มีเป้าหมายในการเจรจาข้อตกลง ที่เป็นธรรมโดยการให้ผู้กระทำผิดเข้ารับผิดชอบต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมในการชดใช้และชดเชยความเสียหาย ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เป็นไปตามความจำเป็นที่เด็กต้องได้รับ โดยมีความคาดหวังว่าเด็กจะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับมาตรการ การชดเชยความเสียหายที่เป็นไปได้จนถึงวิธีการที่จะทำให้บรรลุข้อตกลง

⁵¹ ธนกมล สุญทุกษ์. อ้างแล้ว. หน้า 64.

ผู้เข้าร่วมประชุมมีทางเลือกที่เป็นเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การกำหนดให้เด็กจ่ายค่าชดเชยให้แก่เหยื่ออาชญากรรม การให้เด็กทำงานบริการสังคมให้แก่ชุมชน หรือทำงานบริการเหยื่ออาชญากรรม การขอโทษเหยื่ออาชญากรรม การปฏิบัติตามคำสั่งควบคุมดูแล หรือมีส่วนร่วมในการปรึกษา และหรือโปรแกรมการฝึกอบรมทางเลือกดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ผู้เข้าร่วมประชุมนำมาพิจารณาลงโทษเด็กในนิวซีแลนด์ เหยื่ออาชญากรรมมักจะขอร้องตำรวจไม่ให้ลงโทษเด็กโดยการควบคุมตัวไว้ในสถานควบคุมตัวและยกโทษเด็กโดยให้โอกาสเด็กได้ทำงานอย่างอื่น

หน้าที่ของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอีกประการหนึ่ง คือ ในระหว่างการเจรจา ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนต้องแน่ใจว่าเด็กกระทำผิดมีความสมัครใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ซึ่งถ้าเด็กไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงใดๆ ที่เขาสามารถจะทำให้สำเร็จได้ เด็กสามารถเพิกถอนการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้

ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมจะแสดงความรู้สึกเจ็บปวดออกมา และผู้กระทำผิดจะแสดงความเสียใจและกล่าวขอโทษอย่างจริงจังแก่เหยื่ออาชญากรรม การมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมในการทำให้เด็กที่กระทำผิดชดใช้ความเสียหายมีอยู่ตั้งแต่เริ่มทำแผนจนกระทั่งมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเสร็จสมบูรณ์และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คำตัดสินในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นเอกฉันท์

เมื่อได้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะต้องจัดเตรียมรายงานเพื่อเสนอเป็นข้อมูลต่อศาล เกี่ยวกับกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการจัดประชุมและข้อตกลงต่างๆ ที่ได้จากการประชุม รายงานนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินคดีของศาลว่าควรจะจัดการกับการกระทำผิดนั้นอย่างไร และเมื่อคดีใดมีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น ผลการประชุมที่ได้รับความเห็นชอบแล้วจะมีอิทธิพลต่อศาลในการพิจารณาคดี แต่ทั้งนี้ก็ได้เป็นการบังคับศาล กล่าวคือ ศาลไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องเดินตามหรือยืนยันผลการประชุม ดังกล่าว ในกรณีที่เป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นก่อนมีคำพิพากษา ส่วนใหญ่ศาลอาจจะทำการยืนยันผลที่ได้จากการประชุมด้วย

3.2.5.3 ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล

ความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ขึ้นอยู่กับ การติดตามผลที่ได้จากการดำเนินการ ผลที่ไม่สมบูรณ์ทำให้ความน่าเชื่อถือของการแสดงความรับผิดชอบ ของผู้กระทำผิดต่อการกระทำของตนลดลง และอาจส่งผลให้เกิดการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำอีกได้⁵²

⁵² ธนภมล ศุภฤกษ์. อ่างแก้ว. หน้า 65-66.

หลังการประชุมศาลเด็กและเยาวชนจะพิจารณาคำตัดสินของผู้เข้าร่วมกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลมักจะยอมรับข้อแนะนำของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะบทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทำคำตัดสินโดยการออกแผนข้อตกลงให้เด็กกระทำผิดปฏิบัติตามโดยผู้ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดตามผลได้ ดังนั้น อำนาจในการทำคำตัดสินจึงไม่ใช่อยู่ที่ผู้พิพากษา แต่ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามมีบทบัญญัติอนุญาตให้ผู้พิพากษาปฏิเสธข้อแนะนำของการประชุมได้ โดยผู้พิพากษาอาจจะส่งเรื่องกลับไปเพื่อการประชุมภายหลัง ซึ่งโอกาสดังกล่าวเป็นไปได้ยาก หากเด็กและเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถยินยอมในข้อตกลงที่ได้เจรจาแล้ว ศาลเยาวชนจะมีอำนาจในการกำหนดคำสั่งซึ่งต้องเป็นวิธีการสุดท้ายเท่านั้น ในสถานการณ์นี้ศาลเยาวชนจะออกข้อกำหนดให้ฟังความเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ FGC (โดยปกติ คือพ่อแม่ของเด็ก หรือญาติ) ให้ทำหน้าที่กำหนดเงื่อนไขในการให้เด็กชดเชยความเสียหายและปฏิบัติตามเงื่อนไขให้สำเร็จ และทำหน้าที่แจ้งผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเกี่ยวกับความก้าวหน้าของเด็กในท้ายที่สุด

เมื่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงให้ชดเชยความเสียหายไม่สำเร็จภายในเวลาที่กำหนดให้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนมีทางเลือกดังนี้ ถ้าเป็นเงื่อนไขหลัก ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอาจตัดสินใจให้มีการประชุม FGC อีกครั้ง เพื่ออภิปรายความล้มเหลวของเด็กในการปฏิบัติตามเงื่อนไขและออกแผนใหม่ แต่ถ้าเป็นเงื่อนไขรองก็จะส่งเรื่องให้ศาลเยาวชนวางข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าว

การไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูให้เสร็จก่อนที่ศาลจะกำหนดคำพิพากษา หรือคดีถูกงดการพิจารณาหรือเลื่อนไปเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนให้สมบูรณ์ ถ้าข้อตกลงดังกล่าวกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาก็จะมีการนำกระบวนการพิจารณาสำหรับกรณีละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามาใช้ และผู้กระทำความผิดอาจถูกนำตัวมาส่งศาลโดยการยื่นคำร้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ อัยการสูงสุด หรือบุคคลใดๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากกรมศาลยุติธรรม หรือกรมราชทัณฑ์ให้นำตัวผู้กระทำผิดกลับมาสู่ศาลได้ ในกรณีที่ข้อตกลงหรือแผนแก้ไขฟื้นฟูที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับใช้กรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือแผนดังกล่าว

3.2.6 ตัวอย่างกรณีศึกษาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์

คดีเจอร์เรมี คิวเมอร์⁵³ อายุ 16 ปี กระทำความผิดขณะที่มีอายุเป็นเยาวชน โดยกระทำ ความผิดฐานขั้บขียานพาหนะจนน่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น และขั้บขียานพาหนะในขณะที่มี แอลกอฮอล์ในลมหายใจ จะเห็นได้ว่าที่กฎหมายกำหนดให้คดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานไปยัง ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนแล้วจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นในชั้น ตำรวจ โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ เยาวชนผู้กระทำผิด บิดาและมารดา เยาวชน ที่กระทำผิด พยานผู้เห็นเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสงเคราะห์เยาวชนและผู้ประสานงาน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวครั้งนี้ได้กำหนดข้อตกลง และข้อแนะนำรวมทั้งจัดทำแผน แก่ใจฟื้นฟู มีรายละเอียดดังนี้

1) เยาวชนรับผิดชอบและขอโทษ โดยเจอร์เรมี คิวเมอร์ ตกลงเขียนจดหมายขอโทษ ไปยัง ผู้ที่อยู่อาศัยในย่านถนนคอร์ซัน โดยผ่านการตรวจอ่านจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้รับผิดชอบคดีนี้จะดำเนินาจดหมายดังกล่าว และตำรวจกับเจอร์เรมี คิวเมอร์ ก็จะนำจดหมายไปสู่ผู้ รับผิดชอบของผู้ที่อยู่อาศัยในย่านที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของ เจอร์เรมี คิวเมอร์ ซึ่งเป็น เยาวชน

2) เยาวชนยินยอมให้ตัดสิทธิในการขั้บขียานพาหนะเป็นระยะเวลา 5 เดือน นับแต่ วันที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อ ติดตามผล และถ้าหากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไข ตำรวจจะดำเนินคดีกับเจอร์เรมี คิวเมอร์ ซึ่งเป็นเยาวชน ตามกระบวนการทางศาลเยาวชนต่อไป

3) เยาวชนยินยอมบริจาคเงินเพื่อการกุศลเป็นจำนวน 100 ดอลลาร์โดยเจอร์เรมี คิว เมอร์ จะบริจาคให้องค์กรการกุศลสัปดาห์ละ 10 ดอลลาร์ จนครบ

4) เยาวชนตกลงทำงานบริการสาธารณะจนครบ 40 ชั่วโมงให้กับองค์การศาสนา คริสต์ระหว่างประเทศในย่านของผู้อาศัยที่ได้ผลกระทบจากการกระทำของเยาวชน โดยต้องทำงาน อย่างน้อย 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเมื่อเจอร์เรมี คิวเมอร์ (เยาวชน) ทำงานจนครบถ้วนแล้ว ผู้ ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนจะเขียนรายงานไปยังศาลและขอให้ยกเลิก ค่าปรับที่กำหนดไว้แก่เจอร์เรมี คิวเมอร์

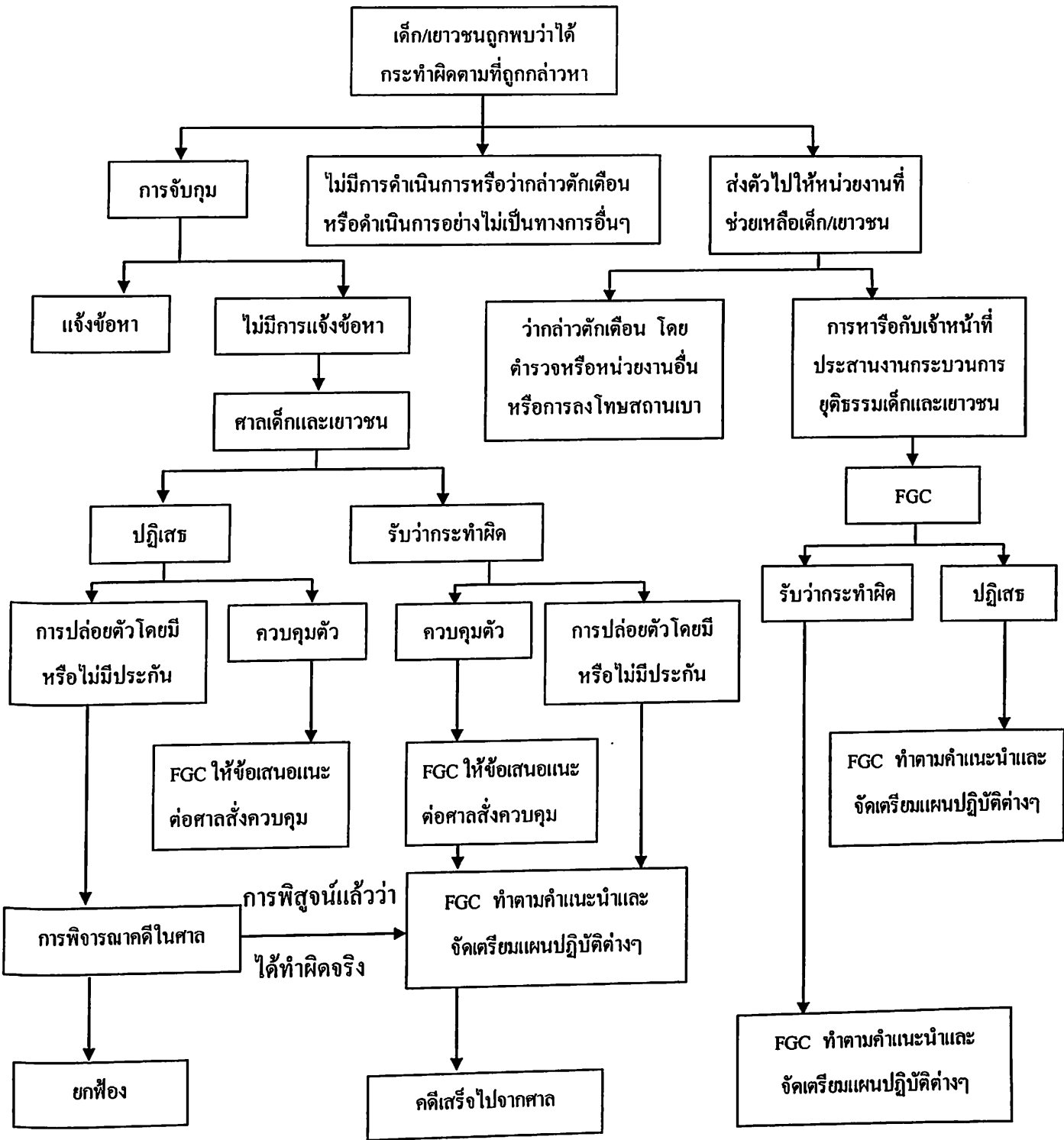
5) มีข้อตกลงกรณีที่ยาวชนฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟู เจ้าหน้าที่ ตำรวจผู้รับผิดชอบคดีจะดำเนินคดีกับเจอร์เรมี คิวเมอร์ ทางศาลเยาวชนต่อไป

⁵³ เอกสารประกอบโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการการประชุมกลุ่มครอบครัวทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน. (2544). *เทคนิคและแนวการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงแรมสยามซีดี.

3.2.7 ประสิทธิภาพของการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของนิวซีแลนด์ได้ส่งเสริมให้ครอบครัวของผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และทำให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน เช่น การที่ผู้กระทำผิดได้ทำงานบริการสังคม การชดใช้ค่าเสียหาย เป็นต้น รวมถึงการขอโทษผู้เสียหายด้วย จะเห็นได้ว่า มีเด็กกระทำผิดประมาณร้อยละ 85 ที่สมัครใจเข้าร่วม ประชุมกลุ่มครอบครัวยอมรับที่จะทำงานบริการสังคม และชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม โดยศาลจะใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาเป็นอันดับแรกมีผลให้จำนวนเด็กประมาณร้อยละ 5 - 10 เท่านั้นที่ถูกควบคุมตัว และอยู่ในสถานฝึกอบรม ซึ่งเป็นการช่วยลดปริมาณคดีในศาลเยาวชนได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคด้วย

นอกจากนี้โปรแกรมการประชุมกลุ่มครอบครัวยังให้ผลเป็นที่น่าพอใจแก่คู่กรณีทุกฝ่าย ที่เข้าร่วมกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิดและครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวได้มีโอกาสตัดสินใจความผิดและลงโทษบุตรของตน ส่วนผู้กระทำผิดก็ได้มีส่วนร่วมในการทำคำตัดสิน ของตนด้วย โดยไม่ต้องเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล และเหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในข้อตกลง โดยเฉพาะข้อตกลงให้ชดใช้ค่าเสียหายและชดเชยความสูญเสียด้านอื่นๆ แต่ก็มีบางกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมไม่ได้พูดถึงข้อตกลงดังกล่าวศาลก็จะเป็นผู้เข้าจัดการให้ความยินยอมในข้อตกลงนั่นเอง

ภาพประกอบที่ 3.2 แผนผังกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ (FGC: FAMILY GROUP CONFERENCING)

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน